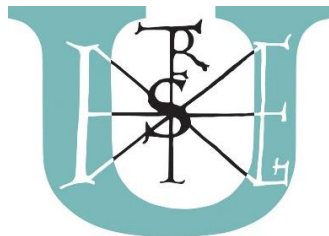

FELSŐOKTATÁSI KIHÍVÁSOK ÉS TAPASZTALATOK
– KORONAVÍRUS 2020 –

KUTATÁSI JELENTÉS

GÖDÖLLŐ
2020

Cím
Felsőoktatási kihívások és Tapasztalatok
Koronavírus 2020

Szerkesztette
Dr. Szabó Katalin

Szerzők
Dr. Kenderfi Miklós
Miskolciné dr. Mikáczó Andrea
Dr. Suhajda Csilla Judit
Dr. Szabó Katalin
Dr. Varga Erika

ISBN: 978-963-269-919-6

TARTALOMJEGYZÉK

1. Vezetői összefoglaló	2
2. Válaszadók adatai	4
2.1. <i>Válaszadók neme</i>	4
2.2. <i>Válaszadók kora</i>	4
2.3. <i>Válaszadók munkahelye</i>	4
2.4. <i>Válaszadók beosztása</i>	5
2.5. <i>Képzési terület</i>	6
2.6. <i>Felsőoktatási tapasztalat</i>	7
2.7. <i>Képzési szintek és képzési forma</i>	7
3. Veszélyhelyzet előtti/alatti tapasztalatok	9
3.1. <i>Digitális kompetenciák értékelése</i>	9
3.2. <i>Korábbi online oktatási tapasztalat</i>	9
3.3. <i>Munkaidő digitális térben a veszélyhelyzet előtt</i>	10
3.4. <i>Munkaidő digitális térben a veszélyhelyzet alatt</i>	10
3.5. <i>Online platformok használata a veszélyhelyzet előtt</i>	12
3.6. <i>Online platformok használata a veszélyhelyzet alatt</i>	12
4. Munkaeszközök	15
4.1. <i>Munkahely által biztosított</i>	15
4.2. <i>Saját eszközök</i>	15
5. Veszélyhelyzet alatt megvalósuló online oktatás tapasztalatai	17
5.1. <i>Online oktatás tapasztalatai</i>	17
5.2. <i>Online oktatás nehézségei</i>	18
5.3. <i>Online oktatás formája</i>	20
5.4. <i>Hallgatók bevonása</i>	21
5.5. <i>Nem megvalósítható kurzusok</i>	22
5.6. <i>Számonkérés</i>	23
5.7. <i>Válaszadók véleménye az online oktatásról</i>	24
5.8. <i>Válaszadók összbenyomása</i>	26
6. Jövő	27
7. Kvalitatív adatok	28
7.1. <i>Online oktatás pozitívumai</i>	28
7.2. <i>Online oktatás fő korlátjai</i>	29

Vezetői összefoglaló

A **Szent István Egyetem Humántudományi Intézetében** létrejött egy kutatócsoport, amelynek fő célja az ideai rendkívüli, Covid-19 **veszélyhelyzetben** (2019/2020 tavaszi szemeszter) **megvalósuló személyes jelenlétet nem igénylő online oktatás tapasztalatainak országos** felmérése volt oktatói oldalról. Jelen kutatási beszámoló az érintett oktatók által adott válaszok összesítését tartalmazza. Az online (digitális/táv/távolléti) oktatás alatt a személyes jelenlétet nem igénylő oktatási formát értettük, melynek elnevezése intézményenként eltért. A válaszadás önkéntes és anonim volt, a megadott információk kizárólag kutatási célt szolgáltak és összesítve kerültek felhasználásra. A kérdőívet online osztottuk meg, a közvetlen linkje a következő volt: <https://online-kerdoiv.com/index/v/h/sziegkhtikutatas>. A kutatásunkat a **Magyar Rektori Konferencia** támogatta, segítségükkel a felhívásunk minden felsőoktatási intézmény vezetőjéhez eljutott, kérve őket, hogy továbbítsák oktatóiknak. Az adatgyűjtés 2020.06.03.-2020.07.09. között zajlott.

A kutatásban **összesen 681 fő** vett részt, **36 felsőoktatási intézményből**. A kitöltők 25%-a a Szent István Egyetemen dolgozik, de jelentős számban töltötték ki kérdőívünket például a BME (11,01%), ME (10,57%), SE (9,99%), PPKE (5,58%), KE (4,26%), NKE (3,67%) és SOE (3,67%) oktatói is. A kitöltők 38,77%-a főiskolai/egyetemi docens, 19,97%-a adjunktus, 16,45%-a tanársegéd, 10,13%-a főiskolai/ egyetemi tanár, a többi oktató egyéb beosztásban dolgozik. Főként **agrár, műszaki, gazdaságtudomány, természettudomány, társadalomtudomány képzési területeken** oktató kollégáktól érkeztek a válaszok

A válaszadókat megkértük saját **digitális kompetenciáik** értékelésére is egy háromfokú skála segítségével. A válaszok alapján az online információ keresés/feldolgozás kompetencia tekinthető a legerősebb oktatói digitális kompetenciának, és az online biztonság kompetencia tekintetében tapasztalható a legnagyobb bizonytalanság. Összességében a digitális kompetenciák értékelésekor a válaszadók főként közepesre értékelték magukat, azaz önálló felhasználónak vallják magukat, de fejlesztendő területnek tekintik.

A teljes minta **56,83%-nak nem volt saját korábbi tapasztalata** az online oktatás területén, csupán 12,04%-a nyilatkozott úgy, hogy már korábban is tartott online órát. A felmérésben résztvevő oktatók nagyságrenddel több időt fordítottak a számítógéppel végezhető tevékenységekre, mint a Covid-19 előtt. A korábban napi 1-2 vagy 3-4 óra online munkavégzés kategóriát választók köre drasztikusan lecsökkent 49,04%-ról 11,45%-ra. A növekedés a 7-8 vagy a 8 óránál többet dolgozók arányában érhető tetten (64,03%). **A kitöltők több mint egyharmada saját bevallása szerint több mint 8 órát dolgozott naponta a vizsgált félévben.** A veszélyhelyzet kihirdetése után a válaszadók új online kommunikációs platformokat ismertek meg. A hagyományos E-mail, Neptun, E-learning, Google Drive, skype felületek mellett nagy számban használták a **Zoom (47,58%), Microsoft Teams (45,08%)** alkalmazásokat.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a munkahely milyen eszközöket biztosít az online oktatáshoz és az oktatói feladatok ellátásához. A **válaszadók 22,47%-nak munkahelye semmilyen eszközt** nem biztosít. Bár a megkérdezettek 58,88%-nak rendelkezésére áll egy asztali PC az irodában, vagy egy hordozható laptop (42,14%), sokan a technikai eszközök hiányára vagy azok használhatatlanságára panaszkodnak, ezért saját anyagi forrásaikból kénytelenek beszerezni digitális eszközöket, hogy zavartalanul tudják végezni munkájukat. A válaszok alapján az oktatók **lényegesen több saját eszközt használnak, mint munkahelyit.**

A kitöltőket arra kértük, hogy értékeljék a személyes jelenléttel nem járó oktatás során szerzett **benyomásaikat és tapasztalataikat** egy 5 fokozatú skála segítségével. A rendelkezésre álló válaszlehetőségek közül átlagban a „létrehozott online tananyagaim elérhetőségét” (4,45) és az „online oktatási tevékenységem minősége” (3,91) értékelték a legmagasabbra, az „online oktatás módszertani előismereteim” (2,74) és az „intézményi eszközellátottság” (2,69) kategóriákat pedig a legalacsonyabbra. Vizsgálatunk külön kitértünk arra is, hogy az egyetemi oktatóknak **mely tényezők okoztak nehézséget** a vizsgált szemeszterben. A válaszadók megítélése szerint a személyes jelenlét, a közvetlen kapcsolat hiánya a hallgatókkal (3,49) akadályozta leginkább az online oktatás eredményességét. A viszonylag magas átlagpontoszámok ugyanakkor azt is jelzik, hogy a megnövekedett új adminisztrációs teendők (2,94), valamint a hagyományos oktatásmódszertani lehetőségek beszűkülése (2,88) szintén nehezítette az oktatási tevékenységet.

A **kitöltők többsége (54,33%) döntően élő videóban tartotta** hallgatóinak előadását vagy gyakorlatát, 22,76%-a moduláris távoktatás formájában végezte munkáját, 8,08%-a előre rögzített hanggal kísért előadásmódot töltött fel hallgatóinak, további 5,73%-a előre rögzített videófelvételt osztott meg hallgatóival. A **válaszadók 6,75%-a online oktatási formaként E-mailben küldte el a tananyagot.** A választott oktatási forma a tantárgyi sajátosságokhoz és a hallgatói igényekhez illeszkedően került kiválasztásra.

A **vizsgált félév kurzusainak 77,24%-a megvalósítható volt online formában is, viszont 22,76% esetében nem volt lehetséges az órákat személyes jelenlét nélkül megtartani.** A nem megvalósítható kurzusok **20,28%-a műszaki, 17,45%-a agrár, 11,32%-a természettudományi, 10,38%-a orvosi-egészségtudomány** képzési területeken fordultak elő. A válaszokból is az tükröződik vissza, hogy az inkább elméleti, bölcsészeti jellegű képzések esetében csekély mértékű a visszajelzés az online kurzusok elmaradását illetően. A vizsgált minta körében az látható, hogy a **számonkérés tekintetében az írásbeliségre helyeződött a hangsúly**, mert a válaszadók az online írásbeli vizsgát (69,31%) és a beadandó feladat készítését (78,27%) részesítették előnyben, de a szóbeli számonkérési módot is a válaszadók mintegy fele (50,81%) megjelölte

Összességében megállapítható, hogy az oktatók általános véleménye az online oktatásra való áttéréssel kapcsolatban közepesen jónak tekinthető. Amivel a **leginkább egyetértettek** a válaszadók, hogy az online oktatásnak köszönhetően **nagyobb jártasságot szereztek az online kommunikációban**, egyetértettek, hogy **az online óra jobban megterhelte őket**, mint a hagyományos tantermi képzés, **több felkészülési időt** is igényelt.

Az eredmények egyértelműen azt igazolják vissza, hogy a **válaszadók általános összbenyomása pozitív.** A válaszadók saját szavaikkal is megfogalmazták, hogy milyen pozitív és negatív oldalát emelnék ki az elmúlt félév tapasztalatainak a 7.1 és 7.2 alfejezetben. Számos visszajelzés azt tükrözi, hogy **az oktatók örülnek annak, hogy az online oktatás fejlődésre sarkalta őket szakmai és személyes szinten is.** A veszélyhelyzet alatt megvalósuló online oktatás **hátráltató tényezőiként intézményi, hallgatók bevonásának nehézségét, oktatási, egyéb munkavégzési körülményeket és főként a személyes kapcsolat hiányát emeltek ki.**

Kutatásvezető: Dr. Szabó Katalin A kutatócsoport tagjai: Dr. Farkas Attila; Dr. Kenderfi Miklós; Miskolciné dr. Mikáczó Andrea; Dr. Suhajda Csilla Judit; Dr. Varga Erika

Gödöllő, 2020. szeptember 1.

1. Válaszadók adatai

1.1. Válaszadók neme

A kutatásban összesen 681 oktató vett részt, 360 fő férfi, 307 fő nő. 14 fő nem válaszolt erre a kérdésre (1. táblázat).

1. táblázat: A válaszadók neme

Neme	N	%
Férfi	360	52,86
Nő	307	45,08
Nem szeretném megadni	14	2,06
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

1.2. Válaszadók kora

A 2. táblázat a válaszadók életkor szerinti megoszlását mutatja, mely alapján megállapítható, minden kérdezett korosztály képviselteti magát a teljes mintában. A legkisebb arányt (7,93%) a 65 év feletti képezik a mintában, míg a legtöbben a 36-45 év közöttiek (31,57%) és a 46-55 év közöttiek (29,22%) voltak. A válaszadók csupán 13,51%-a volt 35 évnél fiatalabb és 17,47%-a tartozott az 56-65 évesek közé.

2. táblázat: A válaszadók életkora

Életkor	N	%
35-nél fiatalabb	92	13,51
36-45	215	31,57
46-55	199	29,22
56-65	119	17,47
65-nél idősebb	54	7,93
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

1.3. Válaszadók munkahelye

Összesen 36 felsőoktatási intézményből érkeztek a válaszok. A kitöltők 25%-a a Szent István Egyetemen dolgozik, de jelentős számban töltötték ki kérdőívünket például a BME (11,01%), ME (10,57%), SE (9,99%), PPKE (5,58%), KE (4,26%), NKE (3,67%) és SOE (3,67%) oktatói is. (3. táblázat)

3. táblázat: A válaszadók munkahelye (egy válasz volt lehetséges)

Intézmény	N	%
SZIE	171	25,11
BME	75	11,01
ME	72	10,57
SE	68	9,99
PPKE	38	5,58
KE	29	4,26
NKE	25	3,67
SOE	25	3,67
ATE	17	2,50
ELTE	17	2,50
EKE	16	2,35
NJE	15	2,20
NYE	13	1,91
PE	12	1,76
ANNYE	11	1,62
DUE	9	1,32
METU	9	1,32
TE	9	1,32
EDUTUS	8	1,17
AVKF	5	0,73
EJF	5	0,73
BGE	4	0,59
DRHE	4	0,59
SZTE	4	0,59
OR-ZSE	3	0,44
CORVINUS	2	0,29
DE	2	0,29
OE	2	0,29
SRTA	2	0,29
SZAGKHF	2	0,29
SZE	2	0,29
KEE	1	0,15
KRE	1	0,15
MTE	1	0,15
PTE	1	0,15
TKBF	1	0,15
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

1.4. Válaszadók beosztása

A kitöltők jelentős többsége beosztásuk szerint főiskolai/egyetemi docensek (38,77%), ezután következnek az adjunktusok (19,97%), tanársegédek (16,45%), egyetemi tanárok (10,13%). A kitöltők között voltak még külsős óraadók, mestertanárok/mesteroktatók, professor emeritusok, tudományos munkatársak, nyelvtanárok és PhD hallgatók is. (4. táblázat)

4. táblázat: A válaszadók beosztása (egy válasz volt lehetséges)

Beosztás	N	%
főiskolai/egyetemi docens	264	38,77
adjunktus	136	19,97
tanársegéd	112	16,45
főiskolai/egyetemi tanár	69	10,13
külsős óraadó	29	4,26
mestertanár/mesteroktató	15	2,20
nyelvtanár	13	1,91
professor emeritus	11	1,62
tudományos munkatárs	8	1,17
PhD hallgató	6	0,88
egyéb	18	2,64
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

1.5. Képzési terület

Az 5. táblázat a válaszadók képzési területét mutatja be. A mintában főként a műszaki, az agrár, gazdaságtudomány, orvosi-egészségtudomány, bölcsészettudomány, természettudomány, társadalomtudomány, pedagógusképzés, informatika fő képzési területek emelkednek ki.

5. táblázat: A válaszadók képzési területe (több válasz volt lehetséges)

Képzési terület	N	%*
Műszaki	167	24,52
Agrár	134	19,68
Gazdaságtudomány	111	16,30
Orvosi-egészségtudomány	83	12,19
Bölcsészettudomány	81	11,89
Természettudomány	71	10,43
Társadalomtudomány	56	8,22
Pedagógusképzés	52	7,64
Informatika	44	6,46
Művészet	29	4,26
Jogi	27	3,96
Sporttudomány	12	1,76
Államtudomány	10	1,47
Hittudomány	6	0,88
Művészet közvetítési	4	0,59
Összesen:	887	-

*kitöltők létszámához viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

1.6. Felsőoktatási tapasztalat

Megkérdeztük a kitöltőket, hogy mióta dolgoznak a felsőoktatásban. A válaszadók 9,54%-a kevesebb mint 5-éve dolgozik a felsőoktatási intézményben, 18,50%-a 5-10 éve, 35,98%-a 11-20 éve, 21,15%-a 21-30 éve, 14,83%-a több mint 30 éve (6. táblázat).

6. táblázat: Válaszadók felsőoktatási tapasztalata (egy válasz volt lehetséges)

Felsőoktatási tapasztalat	N	%
kevesebb mint 5 éve	65	9,54
5-10 éve	126	18,50
11-20 éve	245	35,98
21-30 éve	144	21,15
több mint 30 éve	101	14,83
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

1.7. Képzési szintek és képzési forma

A válaszadókat megkérdeztük, hogy milyen képzési szinteken és formákon oktattak a vizsgált félévben. A válaszadók főként BA/BSc és MA/MSc képzéseken végezték munkájukat. A válaszadók 83%-a oktatott BA/BSc, 71%-a MA/MSc szakokon. A teljes minta 25%-a ezen felül részt vett a doktori képzésben, 20%-a szakirányú továbbképzésekben, 18%-a felsőoktatási szakképzésekben is (7. táblázat).

7. táblázat: Képzési szintek (több válasz volt lehetséges)

Képzési szint	N	%*
Felsőoktatási szakképzés	120	17,62
BA/BSc (alapszak)	563	82,67
MA/MSc (mesterszak, osztatlan képzés)	480	70,48
Szakirányú továbbképzés	135	19,82
PhD/DLA (doktori)	171	25,11
Összesen:	1469	-

*kitöltők létszámához viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A 8. táblázat azt mutatja be, hogy a válaszadók milyen képzési formákon oktattak. A kitöltők 98%-a nappali képzéseken, 61%-a levelező képzéseken is oktattak. További 17% megjelölte az esti és a távoktatás képzési formákat is.

8. táblázat: Képzési forma (több válasz volt lehetséges)

Képzési forma	N	%*
Nappali	664	97,50
Levelező	416	61,09
Esti	21	3,08
Távoktatás	98	14,39
Összesen:	1199	-

*kitöltők létszámához viszonyítva (n=681)
Forrás: Saját szerkesztés, 2020

2. Veszélyhelyzet előtti/alatti tapasztalatok

2.1. Digitális kompetenciák értékelése

A válaszadókat megkértük saját digitális kompetenciáik értékelésére is egy háromfokú skála segítségével (alapszintű/önálló/mesterszintű felhasználó). Az **online információ keresés és feldolgozás** szempontjából csak 20 fő, azaz a minta 2,94%-a vallotta magát alapszintű felhasználónak. A többiek saját bevallásuk szerint ezt profi szinten űzik: 350 fő (51,40%) önálló, míg 311 fő (45,67%) mester szintű felhasználó, ami a mai digitális korban nem meglepő, hisz napi szinten számos alkalommal kényszerülünk információk felkutatására és elemzésére az interneten. Az **online tartalom létrehozása** tekintetében már inkább alap szintű képességekről számolnak be a válaszadók. Ez sem okozott meglepetést, hisz sok esetben akár számítástechnikai képzettséget, jártasságot is igényelhet ez a terület. A minta 31,13%-a (212 fő) alapszintű ismeretekről számolt be, míg önálló felhasználónak 55,07% (375 fő), mesterszintűnek csupán 13,80% (94 fő) vallotta magát.

9. táblázat: A válaszadók digitális kompetenciáinak szintje

Digitális kompetenciák		alap	önálló	mester	Σ
Online információ keresés/feldolgozás	N	20	350	311	681
	%	2,94	51,40	45,67	100
Online tartalom létrehozás	N	212	375	94	681
	%	31,13	55,07	13,80	100
Online kommunikáció és együttműködés	N	79	416	186	681
	%	11,60	61,09	27,31	100
Online problémamegoldás	N	294	290	97	681
	%	43,20	42,60	14,20	100
Online biztonság	N	333	283	65	681
	%	48,90	41,56	9,54	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Az **online kommunikáció és együttműködés** kérdésében már sokkal jobb a helyzet. A többség önálló felhasználóként tekint magára (416 fő, 61,09%). Mester szinten 27, 31% (186 fő) van, míg 11, 60% (79 fő) alapszintű ismeretekkel rendelkezik. **Online problémamegoldás** tekintetében a válaszok eloszlása egyenletesebb: 43,20%, valamint 42,60% (294 és 290 fő) alapszintű készségek birtokában van, illetve önálló felhasználóként tekinti magát, míg mester szinten csupán a minta 14,20%-a áll (97 fő). A kép az **online biztonság** tekintetében is hasonló. A válaszadók több mint négyötödét teszik ki az alapszintű és önálló felhasználók (43,20 %, illetve 42,60%, azaz 333 és 283 fő), miközben mester szinten csak 14,20%, azaz 65 fő áll. (9. táblázat)

2.2. Korábbi online oktatási tapasztalat

Meglepő módon a 787 főből 387-nek, azaz **a minta több mint felének nem volt saját korábbi tapasztalata** az online oktatás területén. A veszélyhelyzetet megelőzően online tevékenységeket illetően a válaszadók elsősorban konzultáció (24,23%) vagy írásbeli vizsga

(18,36%), ritkábban online óratartás (12,04%), vagy legkevesebben szóbeli vizsgáztatás (4,11%) céljából használtak online platformokat (10. táblázat).

10. táblázat: A válaszadók korábbi online oktatási tapasztalatai (több válasz volt lehetséges)

Online oktatás korábbi tapasztalatok	N	%*
Online kontaktórárt tartottam (pl. Skype/ Zoom/ E-learning/egyéb felületeken).	82	12,04
Rendszeresen konzultáltam hallgatóimmal Skype/ Zoom/ E-learning/ egyéb platformokon.	165	24,23
Online írásbeli vizsgákat tartottam (pl. E-learning teszt).	125	18,36
Online szóbeli vizsgákat tartottam Skype/ Zoom/ E-learning/ egyéb felületeken.	28	4,11
Nem volt saját korábbi tapasztalatom az online oktatás területén.	387	56,83
Összesen:	787	-

*összes kitöltő létszámához viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A kitöltők között többen jelezték az egyéb lehetőségénél, hogy évek óta használják rendszeresen az E-learning felületet, valamint a Google Drive-t tananyag megosztására. Néhányan kifejezetten e-learning tananyagot fejlesztettek már korábban is vagy Youtube-on saját készítésű videókat osztott meg.

2.3. Munkaidő digitális térben a veszélyhelyzet előtt

A válaszadókat megkérdeztük, hogy a veszélyhelyzet kihirdetése előtt átlagosan napi hány órát töltöttek munkavégzés céljából a digitális térben (számítógép/laptop/tablet/mobil alkalmazás/egyéb). A kutatásban résztvevő oktatók 33,90%-a 3-4 órát, 28,80%-a 5-6 órát, 12,50%-a 7-8 órát, és 9,70%-a töltött akár napi 8 óránál többet is digitális munkavégzéssel (11. táblázat).

11. táblázat: Munkaidő digitális térben a veszélyhelyzet előtt

Munkavégzés digitális térben	Total	%
1-2 órát	103	15,10
3-4 órát	231	33,90
5-6 órát	196	28,80
7-8 órát	85	12,50
átlagosan napi 8 óránál többet	66	9,70
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

2.4. Munkaidő digitális térben a veszélyhelyzet alatt

A válaszadókat megkérdeztük arról is, hogy a veszélyhelyzet kihirdetése után hogyan alakult a napi munkavégzésük digitális térben. Nem meglepő, hogy jelentős mértékben növekedett az online munkavégzéssel töltött órák száma, a felmérésben résztvevő oktatók 24,52%-a 5-6 órát,

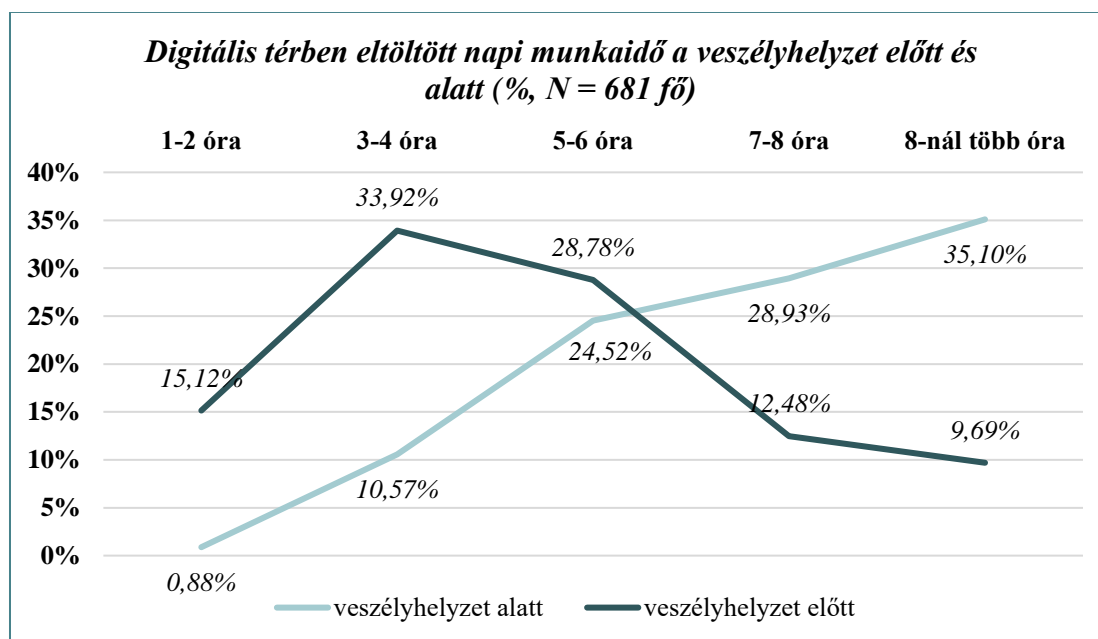
28,93%-a 7-8 órát, és 35,10%-a töltött akár napi 8 óránál többet is (!) digitális munkavégzéssel saját bevallása szerint. (12. táblázat)

12. táblázat: Munkaidő digitális térben a veszélyhelyzet alatt

Munkavégzés digitális térben	N	%
1-2 órát	6	0,88
3-4 órát	72	10,57
5-6 órát	167	24,52
7-8 órát	197	28,93
átlagosan napi 8 óránál többet	239	35,10
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Az 1. ábra szemlélteti a napi munkával töltött időt a veszélyhelyzet előtt és alatt. A veszélyhelyzetet megelőző időszakban a minta 15,1%-a töltött napi 1-2 órát a gép előtt. Ez a pandémia során lecsökkent 1% alá, mely beszédes adat. Mindez azt jelenti számunkra, hogy gyakorlatilag alig akadhat olyan kolléga, aki csupán néhány órát foglalkozott volna az online oktatással naponta a tavaszi szemeszterben. Vizuálisan is jól megragadható, hogy a megszokott keretek között, azaz a Covid-19 előtt a felsőoktatásban dolgozó válaszadók közül a legtöbben (33,9%) 3-4 órát ültek gép előtt. A veszélyhelyzetben a minta csupán tizede (10,57%) tette ugyanezt ugyanebben az intervallumban. A válaszok alapján a napi 5-6 óra digitális munkavégzés a minta hasonló arányára jellemző mindkét esetben (Covid-19 előtt 28,78%, alatt 24,52%). A 7-8 órát, vagy afölötti időt (gyakorlatilag az egész munkaidejüket vagy többet) a számítógép előtt eltöltő munkatársak aránya nagymértékű differenciát mutat a két szituációban. A szokványos rendben ennyi időt a vizsgálati mintába került személyek 22,17%-a töltötte a digitális térben, míg ez a szám 64,03%-ra emelkedett a veszélyhelyzet idejére. Összességében azt mondhatjuk, hogy a felsőoktatásban dolgozó oktatók nagyságrenddel több időt fordítottak a számítógéppel végezhető tevékenységekre, mint korábban.

1. ábra: Digitális térben eltöltött napi munkaidő a veszélyhelyzet előtt és alatt (% , N = 681 fő)
Forrás: Saját szerkesztés, 2020

2.5. Online platformok használata a veszélyhelyzet előtt

A veszélyhelyzet kihirdetése előtt a válaszadók több különböző platformot használtak már online kommunikáció céljából. A mintában az E-mail, Neptun, Google Drive, Skype, Facebook messenger, E-learning platform, Viber és a Youtube csatorna domináltak a leírt sorrendben (13. táblázat). Az egyéb lehetőségénél jelezték még a Dropbox alkalmazást tananyag megosztására, onlineteszt.com oldal használatát, a Trello, a Meet alkalmazások használatát, vagy saját php alapú teszt rendszer és honlap működtetését.

13. táblázat: A válaszadók korábbi online oktatási tapasztalatai (több válasz volt lehetséges)

Online Platformok	Total	%*
E-mail	643	94,42
Neptun	563	82,67
Google Drive	403	59,18
Skype	335	49,19
Facebook messenger	306	44,93
E-learning (pl.: Moodle, Canvas, ILIAS)	278	40,82
Viber	184	27,02
Youtube csatorna	129	18,94
Kahoot	90	13,22
Coospace	61	8,96
Microsoft Teams	42	6,17
Google Classroom	39	5,73
Mentimeter	36	5,29
Zoom	32	4,70
Quizlet	29	4,26
Webex	25	3,67
Discord	22	3,23
Redmenta	22	3,23
BigBlueButton	9	1,32
Összesen:	3248	-

*összes kitöltő létszámához viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

2.6. Online platformok használata a veszélyhelyzet alatt

A veszélyhelyzet kihirdetése után a válaszadók új online kommunikációs platformokat ismertek meg. A hagyományos E-mail, Neptun, E-learning, Google Drive felületek mellett nagy számban használtak oktatási célból például Zoom (47,58%), Microsoft Teams (45,08%) alkalmazásokat. (14. táblázat)

14. táblázat: A válaszadók korábbi online oktatási tapasztalatai (több válasz volt lehetséges)

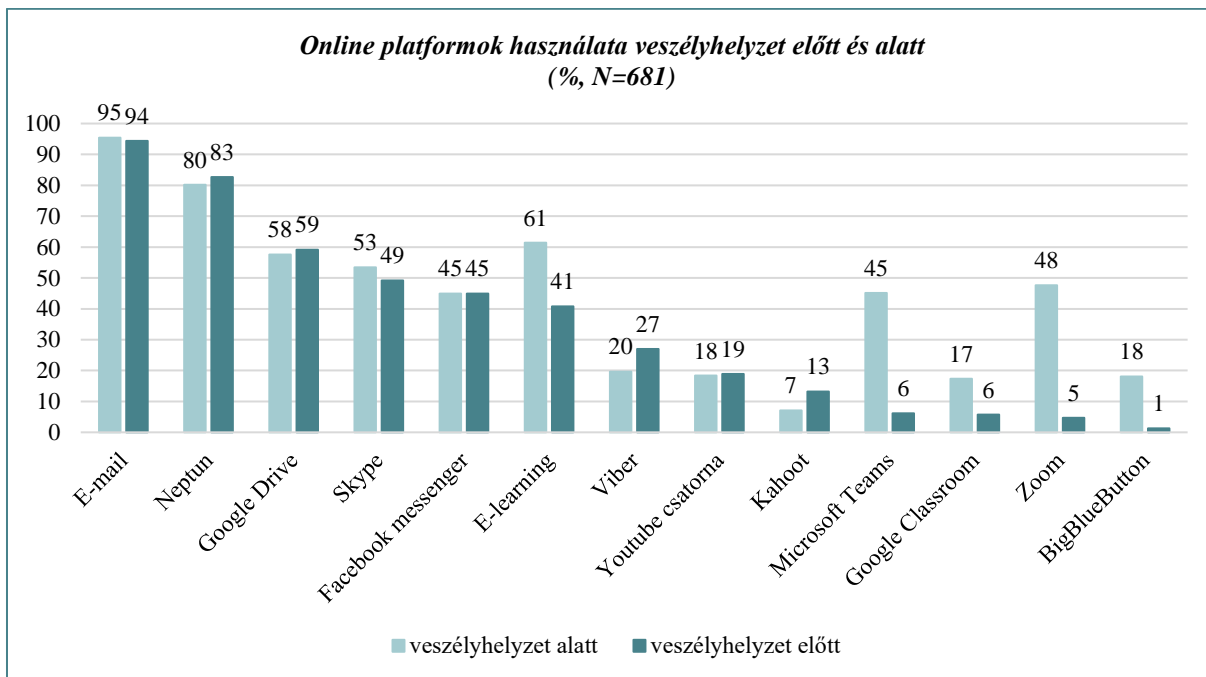
Online Platformok	Total	%*
E-mail	650	95,45
Neptun	546	80,18
E-learning (pl.: Moodle, Canvas, ILIAS)	418	61,38
Google Drive	392	57,56
Skype	364	53,45
Zoom	324	47,58
Microsoft Teams	307	45,08
Facebook messenger	306	44,93
Viber	134	19,68
Youtube csatorna	125	18,36
BigBlueButton	123	18,06
Google Classroom	118	17,33
Redmenta	49	7,20
Kahoot	48	7,05
Webex	39	5,73
Discord	36	5,29
Coospace	31	4,55
Quizlet	21	3,08
Mentimeter	15	2,20
Összesen:	4046	-

*összes kitöltő létszámához viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Az eredmények összevetése során nem tüntettük fel a következő ábránkon azokat a platformokat (Redmenta, Webex, Discord, Coospace, Quizlet, Mentimeter), melyeket a minta tizede sem használt online kommunikációra. A 2. ábrán feltüntetett első öt platform használati gyakoriságában nincs valódi elmozdulás a pandémiával összefüggésben. Ebbe a körbe sorolható még a YouTube alkalmazás is a maga 18%-ával. Érthető módon az online munkában megtartotta vezető helyét a mindennapi hivatalos kommunikációban is leginkább használt felület, az E-mail (95%-hoz közel mindkét esetben). Ezt követi a veszélyhelyzet előtti és annak során tapasztalt rangsorban egyaránt az Egységes Tanulmányi Rendszer (Neptun) 80% körüli eredménnyel. A pandémia előtt a Google Drive (59%) volt dobogós, míg a járvány idején az E-learning (pl. Moodle, Canvas) rendszerek kerültek a harmadik helyre azzal, hogy használatuk 41%-ról 61%-ra emelkedett. A megváltozott körülmények mellett a Viber alkalmazás veszített népszerűségéből, hiszen közel 7%-os csökkenéssel 20% alá ment.

Az átalakult helyzetben több új(szerű) megoldás is az előtérbe került a felsőoktatásban dolgozók gyakorlatában. Ezek között elsőként megemlíthető a BigBlueButton-t, mely 1%-ról növelte 18%-ra felhasználóik arányát a vizsgálatba került egyetemek oktatói körében. A Google Classroom esetében ez a változás 11% (6%-ról 17%-ra). Ezen a területen két alkalmazás kiemelt figyelmet igényel a felhasználói kör változását tekintve, ez a Microsoft Teams és a Zoom. Az előbbi szintén 6%-ról emelkedett 45% fölé, míg a másik 5%-ról közel 48%-ra.

2. ábra: Online platformok használata veszélyhelyzet előtt és alatt (% , N=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A fentiekén kívül az oktatók online felületen történő aktivitását, a különböző platformok szélesebb körű alkalmazását jelző érték, hogy a kollégák átlagban 4,77 helyett 5,94 programot használtak a COVID-19 járvány megjelenésének idején.

Össességében azt mondhatjuk, hogy a megszokotthoz képest átrendeződés történt az oktatók által használt platformok körében.

3. Munkaeszközök

3.1. Munkahely által biztosított

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a munkahely milyen eszközöket biztosít az online oktatáshoz és az oktatói feladatok ellátásához. A válaszadók 22,47%-nak munkahelye semmilyen eszközt nem biztosít. Bár a megkérdezettek 58,88%-nak rendelkezésére áll egy asztali PC az irodában (még ha elavult is), vagy egy hordozható laptop (42,14%), sokan a technikai eszközök teljes hiányára vagy azok használhatatlanságára panaszkodnak és a saját anyagi forrásaikból kénytelenek beszerezni az oktatás céljából használt digitális eszközöket. Megemlítik még a táblagépet (3,08%), okostelefont (4,55%), webkamerát (8,22%) és a mikrofont (9,99%) is munkahely által biztosított eszközként, ezen felül a nyomtató vagy a szkennel is szóba került. (15. táblázat)

15. táblázat: A válaszadók munkahelyük által biztosított eszközei (több válasz volt lehetséges)

Munkahely által biztosított eszközök	N	%*
asztali PC az irodában	401	58,88
hordozható laptop	287	42,14
táblagép	21	3,08
okostelefon	31	4,55
webkamera	56	8,22
mikrofon	68	9,99
egyiket sem	153	22,47
Összesen:	1017	-

*összes kitöltő létszámához viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

3.2. Saját eszközök

A kitöltőket megkértük arra is, hogy sorolják fel, milyen saját eszközöket használnak online oktatásra (16. táblázat).

16. táblázat: A válaszadók saját eszközei (több válasz volt lehetséges)

Saját munkaeszközeim	N	%*
asztali PC	230	33,77
hordozható laptop	525	77,09
táblagép	124	18,21
okostelefon	446	65,49
webkamera	259	38,03
mikrofon	301	44,20
Összesen:	1885	-

*összes kitöltő létszámához viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Dobogós helyen szerepel a hordozható laptop (77,09%), míg az okostelefon (65,49%) a második helyet foglalja el. Webkamerát és/vagy mikrofont (melyek jórészt laptopba integráltak) a válaszadók 38,03, illetve 44,20%-a használ saját eszközként. Bár napjainkra az asztali PC sokat veszített jelentőségéből, a válaszadók harmada rendelkezik vele (33,77%), és még mindig kedveltebb eszköz a táblagépnél (18,21%). Az egyéb lehetőségnél kaptunk néhány további példát, hogy milyen saját eszközöket használnak: „headset és saját software-ek”; mikrofonos fejhallgató; Genius digitalizáló tábla”.

4. Veszélyhelyzet alatt megvalósuló online oktatás tapasztalatai

4.1. Online oktatás tapasztalatai

A kérdőívben kitértünk az oktatók online oktatással kapcsolatos tapasztalataikra is. A kitöltőket e kérdés kapcsán arra kértük, hogy értékeljék a személyes jelenléttel nem járó oktatás során szerzett benyomásait egy 5 fokozatú skála segítségével néhány általunk megfogalmazott területen (1=elégtelen; 5=kiváló). Az eredményeket a 17. táblázat foglalja össze.

17. táblázat: A válaszadók tapasztalatai az online oktatásról

Online oktatás tapasztalatai	Total (n=681)	
	Átlag	Szórás
A létrehozott online tananyagaimnak elérhetősége	4,45	0,74
Online oktatási tevékenységem minősége	3,91	0,71
A létrehozott online tananyagaimnak minősége	3,89	0,76
Saját eszközellátottságom	3,88	1,00
Saját digitális felkészültségem	3,79	0,86
A hallgatók digitális felkészültsége	3,71	0,74
Online oktatási tevékenységem hatékonysága	3,69	0,81
Közvetlen munkatársaim digitális felkészültsége	3,53	0,85
A hallgatók aktív órai részvétele/bevonódása	3,29	1,04
Online oktatás módszertani előismereteim	2,74	1,07
Intézményi eszközellátottság	2,69	1,26

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A rendelkezésre álló válaszlehetőségek közül átlagban a „létrehozott online tananyagaim elérhetőségét” értékelték a legmagasabbra, legalacsonyabbra pedig „Online oktatás módszertani előismereteim” (2,74) és az „intézményi eszközellátottság”-ot (2,69).

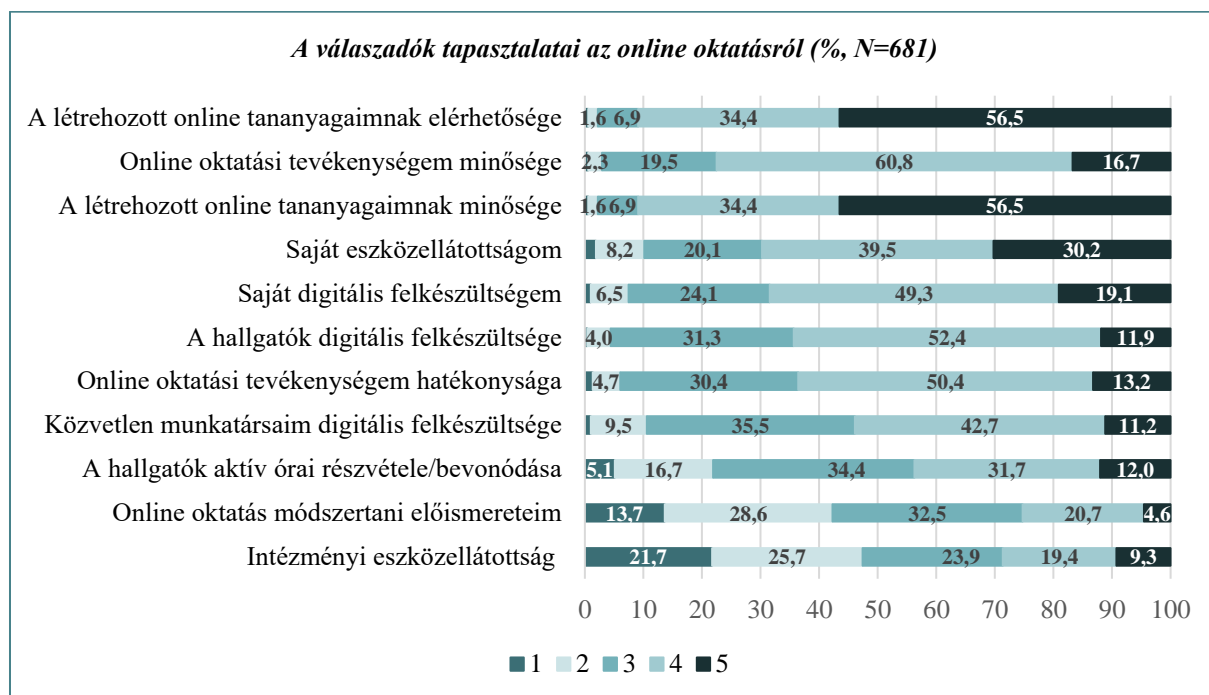
A válaszadók értékelése szerint saját digitális felkészültségük (3,79) megelőzi a hallgatók (3,71) és a közvetlen munkatársakét (3,53), vélhetően a válaszadási hajlandóság is azok körében volt a magasabb, akik gyakorlottak az online felületeken.

Az oktatók az átlagosnál jobbnak ítélték meg saját eszközellátottságukat (3,88) valamint az általuk létrehozott tananyagok minőségét (3,89). Szintén elégedettek voltak az online oktatásuk hatékonyságával (3,69) és minőségével (3,91) is.

Kicsit árnyaltabb képet kapunk a fenti tényezőkkel kapcsolatban, ha megvizsgáljuk a válaszok százalékos megoszlását is (3 ábra). A kérdőívet kitöltő egyetemi oktatók legmagabiztosabbak a létrehozott online tananyagok minőségével kapcsolatban voltak: a válaszadók több mint fele (56,53%) kiválóan értékelte ezt a szempontot, több mint harmaduk (34,36%) pedig jónak. A válaszadók többsége nagyon jónak vagy kiválóan ítélte saját online oktatási tevékenységének minőségét (77,53%), saját eszközellátottságát (69,75%), valamint digitális felkészültségét (68,43%). Legnagyobb arányban az intézményi eszközellátottságot (47,43%), illetve online

oktatási módszertani előismereteiket (42,29%) értékelték elégségesnek vagy elégtelennek a megkérdezettek.

A hallgatók aktív órai részvétele, bevonódása kettős képet takar: a válaszadó oktatók 43,76 százaléka jónak, vagy kiválóan értékelte, míg 21,88 százalékuk elégtelennek vagy elégségesnek.

3. ábra: A válaszadók tapasztalatai az online oktatásról (% , N=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

4.2. Online oktatás nehézségei

Vizsgálatunk külön szegmensét jelentette annak felmérése is, hogy az egyetemi oktatóknak mely tényezők okozták a legnagyobb nehézséget a személyes jelenléttel nem járó oktatás során. Az egyes tényezőket ötfokozatú skála segítségével kellett a válaszadóknak értékelniük (1=egyáltalán nem okozott nehézséget; 5=nagy mértékben nehézséget okozott) (18. táblázat).

A felsőoktatási oktatók számára a legkisebb problémát a Tanulmányi osztállyal (1,79), valamint a munkatársakkal (1,98) való kapcsolattartás okozta, a saját internetcsatlakozási problémáik kezelése (1,85) és az online oktatási platformok elérése (2,11) szintén csak keveseknek jelentett nehézséget. A válaszadók megítélése szerint a személyes jelenlét, a közvetlen kapcsolat hiánya a hallgatókkal (3,49) akadályozta leginkább az online oktatás eredményességét. A viszonylag magas átlagpontoszámok ugyanakkor azt is jelzik, hogy a megnövekedett új adminisztrációs teendők (2,94), valamint a hagyományos oktatásmódszertani lehetőségek beszűkülése (2,88) szintén nehezítette az oktatási tevékenységet.

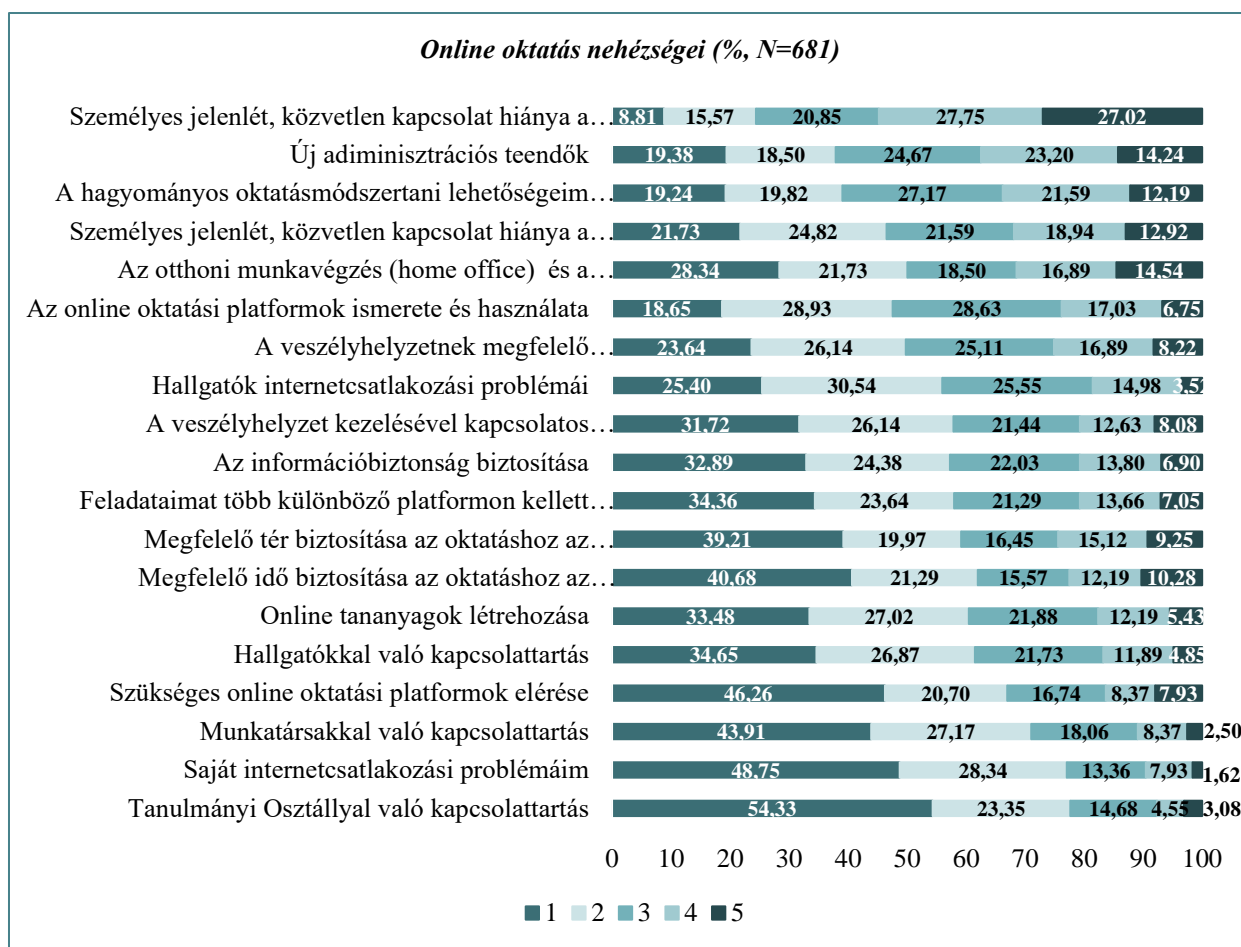
18. táblázat: A válaszadók tapasztalatai az online oktatás nehézségeiről

Online oktatás nehézségei	Total (n=681)	
	Átlag	Szórás
Személyes jelenlét, közvetlen kapcsolat hiánya a hallgatókkal	3,49	1,28
Új adiminisztrációs teendők	2,94	1,33
A hagyományos oktatásmódszertani lehetőségeim beszűkülése	2,88	1,29
Személyes jelenlét, közvetlen kapcsolat hiánya a munkatársakkal	2,77	1,33
Az otthoni munkavégzés (home office) és a magánélet összehangolása	2,68	1,41
Az online oktatási platformok ismerete és használata	2,64	1,16
A veszélyhelyzetnek megfelelő követelményrendszer kidolgozása	2,60	1,24
Hallgatók internetcsatlakozási problémái	2,41	1,12
A veszélyhelyzet kezelésével kapcsolatos intézményi kommunikáció	2,39	1,27
Az információbiztonság biztosítása (pl. képernyőfotó, háttér kezelése)	2,37	1,26
Feladataimat több különböző platformon kellett végezniem	2,35	1,27
Megfelelő tér biztosítása az oktatáshoz az otthonomban	2,35	1,37
Megfelelő idő biztosítása az oktatáshoz az otthonomban	2,30	1,37
Online tananyagok létrehozása	2,29	1,20
Hallgatókkal való kapcsolattartás	2,25	1,19
Szükséges online oktatási platformok elérése (pl.: előfizetés)	2,11	1,29
Munkatársakkal való kapcsolattartás	1,98	1,09
Saját internetcsatlakozási problémáim	1,85	1,03
Tanulmányi Osztállyal való kapcsolattartás	1,79	1,05

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A válaszok százalékos megoszlása (4. ábra) azt mutatja, hogy több olyan tényező van, ami a megkérdezettek egyik részének abszolút nem okozott problémát, míg másoknak nagy nehézséget jelentett. Ilyen többek között az otthoni munkavégzés és a magánélet összehangolása, a munkatársakkal való személyes kapcsolattartás hiánya, illetve a hagyományos oktatásmódszertani lehetőségek beszűkülése.

Felmérésünkben e kérdés kapcsán lehetőség volt egyéb tényezők feltüntetésére, amellyel 48 válaszadó élt. A fentiekén túl a félév során további problémaként jelentkezett, a gyakorlati oktatás ellehetetlenedése, az „igazságos” számonkérés megvalósítása, a megnövekedett kapcsolattartási igény a hallgatók részéről, illetve az intézmény által ajánlott, javasolt platformok, alkalmazások használhatósága. Többen jelezték azt, hogy számukra nem volt engedélyezett a home office és a tanteremből kellett lebonyolítani az online órák megtartását, valamint azt, hogy az idősebb kollégák a feladat jellege miatt a kivitelezést és a megvalósítást a fiatalabb munkatársakra hagyták. Mindezek olyan többletfeladatot, időigényt róttak az oktatókra, amely kompenzációjára kevés esélyt látnak a megkérdezettek.

4. ábra: Online oktatás nehézségei (% , N=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

4.3. Online oktatás formája

Kutatásunkban kitértünk arra is, hogy felmérjük azt, mi volt a válaszadók számára a preferált, elsődleges oktatási forma a félév során (19. táblázat). A válaszadók többsége (54,33%) elsősorban webinárium formájában, élőben tartotta meg az óráit, a kitöltésben résztvevők több mint ötöde (22,76%) pedig moduláris távoktatás formájában töltötte fel az aktuális előadást és tananyagot egy felületre. Az élő közvetítés mellett népszerű volt az előre rögzített felvételek közreadása is: a válaszadók 8,08 százaléka hanggal kísért előadást, 5,73 százaléka pedig előre rögzített videófelvételt biztosított a hallgatók számára.

A válaszadók 6,75 százaléka alapvetően e-mailben küldte el az előadásanyagot, a tananyagot és a feldolgozást segítő feladatokat. A válaszadók az egyéb mezőben jelezték, hogy a megadott lehetőségeket keverten is alkalmazták, a hallgatói igényektől és a tantárgyi sajátosságoktól függően.

19. táblázat: A válaszadók tapasztalatai az online oktatás nehézségeiről

Online oktatás formája	Total	
	fő	%
Előre rögzített hanggal kísért előadásanyagot töltöttem fel	55	8,08
Előre rögzített videófelvételt töltöttem fel	39	5,73
Élő videóban közvetítettem előadásomat/gyakorlatomat, képernyőmegosztással (webinárium)	370	54,33
Moduláris távoktatás formájában (Moodle/ Canvas/ Egyéb), felöltöttem az aktuális előadást és tananyagot egy felületre	155	22,76
E-mailben elküldtem az előadásanyagot/tananyagot/feladatot	46	6,75
Egyéb	16	2,35
Összesen	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

4.4. Hallgatók bevonása

Vizsgálatunk során kitértünk arra a kérdésre, hogy az online formában történő oktatás során törekedtek-e a kollégák a hallgatók bevonására valamilyen formában. Ehhez segítséget kívántunk nyújtani néhány alternatíva felsorolásával, melyek közül többet is lehetett választani. (20. táblázat)

20. táblázat: A hallgatók bevonása az online órák során (több válasz volt lehetséges)

Hallgatók bevonása	Total	
	fő	%
Igen, törekedtem arra, hogy lehetőséget biztosítsak kérdések tisztázására, visszajelzések fogadására szóban/írásban.	479	70,34
Igen, törekedtem arra, hogy a hallgatók bemutathassák munkájukat. (pl. prezentáció formájában)	287	42,14
Igen, törekedtem arra, hogy 1-1 témakört közösen is megvitathassunk.	290	42,58
Igen, törekedtem arra, hogy a hallgatók pl. páros/kiscsoportos feladatokat is végezzenek.	175	25,70
Nem tartottam online (élő közvetítéses) órát.	127	18,65
Nem, főleg frontális előadás tartására volt lehetőségem.	40	5,87
Nem, szerettem volna ugyan, de nehéznek tűnt megoldani.	29	4,26
Összesen	1427	-

*összes kitöltő létszámához viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Az eredmények tanúsága szerint túlnyomó többségben vannak azok a válaszok, melyekből az derül ki, hogy törekedtek a tanárok a pandémia idején a hallgatók bevonására az online oktatás során. A kumulált eredmények szerint 1231 válasz jelezte a szándékot a hallgatókkal való

együttműködésre, szemben a mindössze 196 „nem” kezdetű felelettel. Tehát a megváltozott körülmények között (is) egyértelmű szándék mutatkozik a hallgatókkal folytatott interakcióra. Kiemelkedően legtöbb választást (70,34%) a kérdések, visszajelzések fogadása gondolat kapta. A rangsorban következő helyet elfoglaló (42,58%) lehetőség a mi olvasatunkban többoldalú és kölcsönös kommunikációt feltételező helyzet, melynek során (a tanárnak a hallgatókkal közösen) mindenkinek lehetősége van a valódi együtt gondolkodásra. Említésre sem érdemes különbséggel a harmadik helyezett prezentáció már egy más műfaj. Ez is egyfajta frontális munkaforma (természetesen itt is vélhetően lehetőség mutatkozik a résztvevők véleményalkotására), melynek a középpontjában a saját anyagát bemutatni kívánó hallgató áll. A vizsgálatban résztvevő oktatók negyede (25,7%-a) az igazi kiscsoportos foglalkozással is próbálkozott úgy, hogy az évfolyamot kisebb strukturális egységekre bontva dolgoztatta. A minta közel ötöde (18,65%) nem tartott online órát, tizedének (10,13%) pedig nem is volt másra lehetősége, vagy nehéznek tűnt megoldani ezt a működést.

4.5. Nem megvalósítható kurzusok

Megvizsgáltuk annak körülményeit is, hogy a félév elején meghirdetett kurzusok közül milyen arányban fordultak elő azon kurzusok, amelyek online módon való megtartása akadályba ütközött. A válaszok alapján az állapítható meg, hogy a válaszadók 22,76%-a (155 fő) jelezte azt, hogy nem tudta a kurzusát online módon megtartani (21. táblázat).

21. táblázat: A válaszadók visszajelzése a kurzusok megvalósíthatóságáról

Olyan kurzus, amelyet nem volt lehetősége online formában oktatni	Total	%
volt	155	22,76
nem volt	526	77,24
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Ezen problémát elsősorban a műszaki (43 esetben), az agrár (37 esetben), a természettudomány (24 esetben) és orvosi-egészségtudomány (22 esetben) képzési területekről jelezték vissza a válaszadók. Megítélésünk szerint ezen érintett képzési területeken a tényleges szakmai gyakorlati ismeretek átadása, különféle működési és alkalmazási módok, speciális technikák és eszközök alkalmazásának ismertetése ütközhetett akadályba az online keretek között történő képzés során. Akár a műszaki, akár az agrár, de az orvostudomány területen is nyilvánvalóan vannak olyan speciális témakörök, amelyek gyakorlatban, személyes jelenlét mellett történő oktatása nem, vagy csak alapos előkészítés és megfelelő online technikai megoldások alkalmazásával oldható meg, amelyekhez a jelen veszélyhelyzet kihirdetése előtt még nem álltak rendelkezésre a szükséges feltételek. A válaszokból is az tükröződik vissza, hogy az inkább elméleti, bölcsészeti jellegű képzések esetében csekély mértékű a visszajelzés az online kurzusok elmaradását illetően (22. táblázat).

22. táblázat: Nem megvalósítható kurzusok képzési területenként

Képzési terület (tv)	Total	%
Agrár	37	17,45
Műszaki	43	20,28
Természettudomány	24	11,32
Hittudomány	1	0,47

Informatika	8	3,77
Társadalomtudomány	9	4,25
Gazdaságtudomány	8	3,77
Művészet	11	5,19
Államtudomány	6	2,83
Bölcsészettudomány	15	7,08
Jogi	7	3,30
Pedagógusképzés	16	7,55
Művészet közvetítési	1	0,47
Orvosi-egészségtudomány	22	10,38
Sporttudomány	4	1,89
Összesen	212	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Megállapítható tehát, hogy a vizsgált minta vonatkozásában az oktatók nagy többsége megtalálta annak módját, hogy miként alakítsa át a korábbi képzési gyakorlatát online platformra, és csak a válaszadók kevesebb mint negyedének nem nyílt lehetősége ennek megvalósítására, és azok is elsősorban a gyakorlatigényes, speciális ismereteket, módszereket, technikákat alkalmazó tudományterületekkel hozhatók összefüggésbe.

4.6. Számonkérés

Az online oktatásra történő áttéréssel egyidejűleg a számonkérés módját is újra kellett definiálniuk az oktatóknak. A vizsgált minta körében az látható, hogy az írásbeliségre helyeződött a hangsúly, mert a válaszadók az online írásbeli vizsgát (69,31%) és a beadandó feladat készítését (78,27%) részesítették előnyben, de a szóbeli számonkérési módot is a válaszadók mintegy fele (50,81%) megjelölte (23. táblázat).

23. táblázat: A számonkérés módja (több válasz volt lehetséges)

Számonkérés	Total	%*
online írásbeli vizsga	472	69,31
online szóbeli vizsga	346	50,81
beadandó feladat készítése	533	78,27
Összesen:	1351	-

*összes kitöltő létszámahoz viszonyítva (n=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Az eredményekkel kapcsolatban feltételezhetjük, hogy a beadandó feladatot megjelölők esetleg az online írásbeli vizsga lehetőségét is bejelölték egyidejűleg, de ez döntően nem változtat azon a végeredményen, miszerint a válaszadók mintegy fele szóbeli vizsgát alkalmazott a félévi tudásátadás számonkérési módjaként, ami megítélésünk szerint pozitív eredménynek tekinthető.

Meglátásunk szerint általánosságban az figyelhető meg, hogy az utóbbi időben egyre kevésbé volt népszerű számonkérési mód a szóbeli vizsgáztatás, annak ellenére, hogy erre a hallgatóknak igen nagy szükségük lenne. Az egyetemi tanulmányok lezárásaként szolgáló záróvizsga szóbeli vizsga keretében zajlik, és sokaknak eddig az időpontig sem sikerül megszerezni azt a készséget, hogy gördülékenyen tudjanak szóban vizsgázni.

Reményt keltő lehet jelen kutatásunk ezen részeredménye a jövő vonatkozásában, miszerint a megkérdezettek mintegy fele szóbeli vizsgáztatást alkalmaz számonkérési módként, elősegítve ezáltal a hallgatók szóbeli kifejezőképességeinek fejlesztését.

4.7. Válaszadók véleménye az online oktatásról

Kikértük válaszadóink véleményét néhány általunk fontosnak tartott, az online oktatással összefüggő szempontról (24. táblázat és 5. ábra). A kapott eredmények alapján elsőként az emelhető ki, hogy a válaszadók a saját jártasságuk fejlődését emelték ki az online kommunikáció terén (3,94). Ez az eredmény arra enged következtetni, hogy az oktatók a veszélyhelyzet előtt kevésbé preferálták/alkalmazták az online oktatási módot, de amint szükségessé vált a váltás azonnal képesek voltak rá, de jártasságuk mindenképpen fejlesztendőnek volt tekinthető, amit a számok alá is támasztanak.

24. táblázat: A válaszadók véleménye az online oktatásról

Vélemény az online oktatásról	Total	
	Átlag	Szórás
Az online oktatás hatására nagyobb jártasságot szereztem az online kommunikációban.	3,94	1,15
Az online óra megtartása jobban leterhelte, mint a tantermi.	3,7	1,39
Várhatóan a jövőben többet fogjuk alkalmazni az online oktatás lehetőségét a felsőoktatásban.	3,66	1,19
Az online oktatásra való átállás gördülékenyen ment nekem.	3,47	1,07
Az online oktatásra a hallgatók gördülékenyen átálltak.	3,47	1,02
Az online oktatásra az intézmény gördülékenyen átállt.	3,31	1,15
Az oktatásszervezéssel/ képzésadminisztrációval kapcsolatos információk az online oktatásra való átállásról gyorsan és mindenre kiterjedően rendelkezésemre álltak.	3,11	1,2
Az online tanórákon több hallgató vett részt, mint a tantermi órákon.	2,48	1,37
Egy online kontaktóra felkészülési ideje megegyezik a tantermi óráéval.	2,22	1,4

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

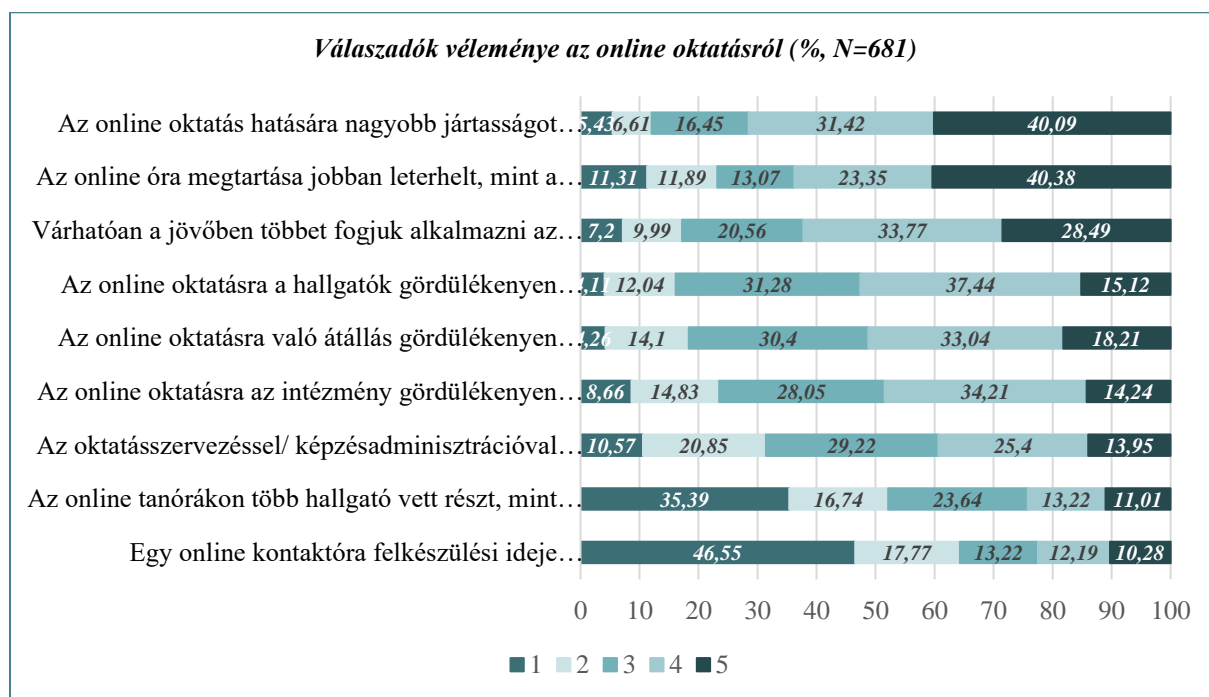
A következő figyelemre méltó eredmény az az online óratartás miatti leterheltségre vonatkozik. A válaszadók ezt a szempontot úgy ítélték meg, hogy jobban terhelte őket az online óratartás, mint a tantermi (3,7). Ez az eredmény az előző szempontnál megkezdett okfejtést tovább igazolja, miszerint az oktatók még vélhetően nem rendelkeznek azzal a rutinnal, amivel könnyedén ment volna az átállás az offline oktatásról az online oktatásra, ezért többletterhelésként élték meg a váltást. A digitális eszközök, módszerek alkalmazásának mindennapos gyakorlata a felsőoktatásban egyelőre még nem tekinthető naprakésznek, az oktatóknak sok esetben előbb még el kellett sajátítani a különféle oktatási platformok alkalmazásának ismereteit ahhoz, hogy azokat helyesen tudják megválasztani és alkalmazni a kurzusaik teljesítéséhez.

A folytatásban az a szempont szerepel, miszerint a válaszadók úgy ítélik meg, hogy a jövőben gyakoribb lesz az online oktatás a felsőoktatásban (3,66). Valószínűsíthető, hogy a válaszadók

azért ítélték meg ilyen kedvezően ezt a szempontot, mert az időközben elsajátított online oktatási módnak megtapasztalták számos előnyét, és ezeket a jövőben mindinkább hasznosítani kívánják. Ezzel nemcsak az oktatók saját online oktatási és kommunikációs készségeik fejlesztésének lehetőségei bővülnek, de a hallgatók szempontjából is több kedvező tényező tud érvényesülni a jövőben, rugalmasabban tudnak a felek (tanár-diák) egymással kapcsolatot létesíteni, információt átadni, ami mindkét fél szempontjából előnyös.

Az online oktatásra való átállás gördülékenységére vonatkozó szempontok értékelése azonos értékelést kapott (3,47) mind az oktatók, mind a hallgatók vonatkozásában. A válaszadók úgy ítélték meg, hogy az offline oktatásról történő átállás az online oktatásra zökkenőmentesen zajlott, ami mindenképpen pozitívan értékelhető. Annak ellenére, hogy nagyobb leterheltséget jeleztek vissza a válaszadók az online órátartást illetően, de az átállás folyamatát mégis gördülékenynek ítélték meg mind a saját, mind a hallgatóik szemszögéből.

Közepes értékelést kapott „Az online oktatásra az intézmény gördülékenyen átállt” (3,31), és a „Az oktatásszervezéssel/ képzésadminisztrációval kapcsolatos információk az online oktatásra való átállásról gyorsan és mindenre kiterjedően rendelkezésemre álltak” (3,11) szempontok. Ezekből az eredményekből arra következtethetünk, hogy nemcsak az oktatóknak, de az intézmény egészének, a működési, döntéshozatali szinteknek/mechanizmusoknak is időre volt még szükségük ahhoz, hogy reagálni és kezelni tudják ezt a rapid helyzetet. Nem álltak készen még azok a rutinok, amivel ezt a helyzetet intézményi szinten kezelni lehetett volna ennél jobban, de megítélésünk szerint ez a közepes értékelés arra enged következtetni, hogy viszonylag gyorsan és jól le tudták reagálni az intézmények a veszélyhelyzetet, és helyes döntéseket és intézkedéseket tudtak hozni.

5. ábra: Válaszadók véleménye az online oktatásról (% , N=681)

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Némiképp kedvezőtlen kép rajzolódott ki a hallgatók online tanórákon való részvételét illetően. Azt feltételeztük, hogy több hallgató vesz részt az online tanórákon, mint a tantermi órákon, de ez kevésbé igazolódott vissza (2,48). A válaszadók tapasztalatai és válaszai alapján úgy ítélték

meg, hogy kevésbé voltak jelen a hallgatók az online oktatási térben, ami árnyalja azt a képet, hogy a felsőoktatásban az online oktatásnak létjogultsága van, és ez az oktatási forma hatékonynak tekinthető, kevésbé jár a minőség romlásával a szakpolitikusok szerint. Jelen kutatás ezen eredménye ezt némiképp cáfolja, de természetesen ez az eredmény a vizsgált minta vonatkozásában értelmezendő.

A legkedvezőtlenebb értékelést (2,22) kapta az „Egy online kontaktóra felkészülési ideje megegyezik a tantermi óráéval” szempont. Ez az eredmény maximálisan egybecseng az előzőekben leírt okfejtéssel, miszerint kevésbé felkészülten érte az oktatókat az online oktatásra való átállás, még nem kiforrott rutinokkal rendelkeznek ezen a téren és az online oktatás körülményeinek és feltételeinek biztosítása is olykor komoly nehézségekbe ütközött, amit egyértelműen többletterhelésként éltek meg a kollegák.

Összességében megállapítható, hogy az oktatók általános véleménye az online oktatásra való áttéréssel kapcsolatban közepesen jónak tekinthető, az eredményekből érzékelhető, hogy vannak/voltak nehézségek, többletterhelések az áttéréssel kapcsolatban egyéni és intézményi szinten egyaránt, de ezek nem okoztak komoly fennakadást. A leginkább meglepő eredményt a hallgatói aktivitás hozta, miszerint a hallgatók számára előnyösnek tűnő és általuk leginkább preferált online térben a vártnál alacsonyabb mértékben vonódtak be. Remélhetőleg ezek a kedvezőtlen szempontok a jövőben javuló tendenciát fognak mutatni.

4.8. *Válaszadók összbenyomása*

Kutatásunk ezen kérdésével tulajdonképpen egy általános összbenyomást kívántunk mérni, hogy minden nehézség ellenére hogyan értékelhető az elmúlt időszak, és az eredmények egyértelműen azt igazolják vissza, hogy pozitív ez a kép. A válaszadók 71,07%-a szerint pozitívnak értékelhetők a veszélyhelyzet idején lezajlott folyamatok és változások a felsőoktatás tevékenység kapcsán, és az online oktatásra való áttérés csak keveseknek okozott negatív élményeket. Ebben az időszakban mind az oktatóknak, mind az intézményeknek komoly kihívásokkal kellett megbirkózniuk, de minden nehézség ellenére úgy értékelhető, hogy az „első forduló” sikeresen lezajlott és az ezen nehézségekből levont következtetések alapján felkészültebben nézhetünk szembe egy esetleges „második fordulóval” (25. táblázat).

25. táblázat: *A válaszadók összebenyomása*

Hogyan tekint vissza	Total	%
pozitívan	484	71,07
negatívan	197	28,93
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

5. Jövő

Kutatásunkban arra is kerestük a választ, hogy a múltbeli események miként hatnak a jövőnkre. A válaszadók 82,462% szerint a hagyományos tantermi oktatás online képzéssel egészül ki, aminek a realitása jelen értékelési időszakban a leginkább valószínűsíthető változat (26. táblázat).

26. táblázat: A válaszadók véleménye a jövőről

Jövő	Total	%
Az online képzés leváltja a hagyományos (tantermi) oktatást.	4	0,59
Az online képzés hagyományos (tantermi) oktatással egészül ki.	34	4,99
A hagyományos (tantermi) oktatás online képzéssel egészül ki.	558	81,94
A hagyományos (tantermi) oktatás visszaáll a régi kerékvágásba.	85	12,48
Összesen:	681	100

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A 2020/21 tanév kezdetének küszöbén figyelemmel kísérve a felsőoktatási intézmények reakcióit és intézkedéseit a pandémia hazai és nemzetközi eseményeit figyelembe véve úgy tűnik, hogy az online oktatás lesz továbbra is a prioritás. Tekintettel arra, hogy hazánkban jelentős számú külföldi diák is tanul, akiknek a visszatérése az „iskolapadokba” kétségesnek tűnik, ezért az intézményeknek leginkább arra kell felkészülniük, hogy minden hallgatója számára biztosítsa a tanórákon való részvétel lehetőségét, amelyhez leginkább csak az online oktatáson keresztül nyílik lehetőség.

A szakpolitikai és járványügyi szakemberek továbbra is arra irányítják rá a figyelmet, hogy kerülni kell a személyes kapcsolatokat a lehetőséghez mérten, illetve olyan ajánlásokat fogalmaznak meg ennek biztosítása érdekében, amelyek a felsőoktatás számára nem, vagy csak nehezen kivitelezhetőek. A felsőoktatási intézmények vezetői megkapták annak jogát, hogy intézményi szinten döntsenek az oktatási tevékenységek megszervezéséről, de természetesen mindvégig szem előtt tartva a járványügyi helyzettel kapcsolatos hivatalos állásfoglalásokat. Kijelenthető tehát, hogy a kutatási eredmények közül azon válaszadók látták reálisan a helyzetet, akik szerint az online oktatás a jövő és a hagyományos oktatásra való visszatérés már csak a múlté. Mindösszesen csak a válaszadók ~5%-a szerint képzelhető az el, hogy az online oktatás fog kiegészülni tantermi oktatással, pedig a jelen helyzetben egyelőre ez tűnik a leginkább reálisnak.

Az online oktatásra való átállás rávilágított arra, hogy milyen előnyökkel jár ez a képzési mód, és amennyiben megszűnik a pandémia, a jövőben ezek az előnyök miként kamatoztathatók a felsőoktatásban, közelebb hozva egymáshoz oktatót és hallgatót. Mindinkább hallgatóbarátabbá és rugalmasabbá válhat majd a felsőoktatás, ami remélhetőleg egyre több fiatalnak hozza majd meg a kedvet felsőoktatási tanulmányokat folytatni a jövőben

Az intézmény működésével kapcsolatos problémák közül elsősorban az információk hiányát, illetve az utasítások ellentmondásosságát vagy megvalósíthatóságának kérdését emelték ki a válaszadók.

Többen jeleztek hallgatókkal kapcsolatos problémákat, mint a motiválatlanság, a technikai feltételek hiánya, valamint az együttműködés hiánya. (pl. nem kapcsolták be a kamerát, nem vonódtak be) Nem segítette az oktatást az információk korlátozott volta, illetve ellentmondásossága, valamint a megváltozott feltételekhez kapcsolódó fizikai megterhelés változása (pl. megnövekedett a gép előtt töltött idő) sem. A munkaidő kitolódásáról, illetve a munka-magánélet felborulásáról is sok oktató beszámolt, nehézséget jelentett ugyanakkor a kollégákkal való kapcsolattartás is.

28. táblázat: Az online oktatás nehézségei

Intézményi	kevés egyetemi operatív információ az online oktatás kivitelezéséről
	kevés segítség és információ az elvárásokról
	intézményi működési zavarok
Hallgatói oldal	hallgatók bevonása/bevonódása
	hallgatók passzivitása és eszközhiánya
	közvetlen kapcsolat/személyes jelenlét hiánya
	visszajelzés, visszacsatolás hiánya vagy korlátozott volta
Munkaszervezés	a megemelkedett igény az írásbeli kommunikációra
	állandó rendelkezésre állás érzése
	megnövekedett munkaidő (túlmunka) és fizikai megterhelés (állandó gép előtt ülés)
	kötelező szabadság alatt munkavégzés
	a bezártság, elszigeteltség érzése
	munka-magánélet egyensúlyának felborulása
	kapcsolattartási nehézségek a kollégákkal
Oktatás	a tananyagok átalakítása
	elmaradt gyakorlatok
	internetproblémák
	személytelenség, személyre szabottság meg nem valósíthatósága
	reális számonkérés, online vizsgáztatással szembeni ellenézés
Online platformok használata	megfelelően működő online platform finanszírozása saját költségen
	egységes platform kialakítása (ne kellejen különböző rendszerek között ugrálni)
	oktatáshoz szükséges hardverek és kiegészítők biztosítása (sokszor önerőből)
	online platformok kezelésének elsajátítása, kompetenciahiány
	a rendelkezésre álló alkalmazások működési nehézségei
	technikai problémák kezelése egyedül
	az egyetem által működtetett felületek (pl. moodle) útmutatóinak hiánya
egyéb online oktatásmódszertani segédletek hiánya	

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

Az oktatás megvalósításával kapcsolatban problémaként jelentkezik a gyakorlati órák megtartása, illetve pótlása, a tananyagok átalakításának kérdése, valamint az oktatás személytelensége. Magas az aránya azoknak a jelzett nehézségeknek is, amelyek a visszajelzésekhez, illetve a számonkérésekhez kapcsolódnak. Ilyen többek között az online

vizsgáztatással szembeni ellenérzés a visszaélési lehetőségek miatt, valamint az oktatói és hallgatói visszajelzés korlátozottsága.

Az online platformok használatával kapcsolatban a válaszadók az egyesfelületek, programok használata mellett azok elérhetőségét is kiemelték az online oktatás nehézségei kapcsán és problémaként merült fel az is, hogy kérdéseikkel – útmutató és segítség nélkül- sokszor magukra maradtak. A megnövekedett adminisztrációs teher és az előzetes digitális ismeret, kompetenciahiány is sok válaszadónak jelentett problémát, többükben az oktatási forma hatékonyságának kérdése is felmerült a megvalósítás kapcsán.